

ДРАГАН Б. ЂУКАНОВИЋ*
Институт за међународну политику и
привреду, Београд
МИЛОВАН ЈОВАНОВИЋ**
Правни факултет за привреду и правосуђе
Нови Сад

УДК 316.48(497.6):323
Монографска студија
Примљен: 26.04.2014
Одобрен: 18.05.2014

КРИЗА У ФЕДЕРАЦИЈИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ – ИЗМЕЂУ ГРАЂАНСКОГ БУНТА И РЕВИЗИЈЕ ПОЛИТИЧКОГ СИСТЕМА***

Сажетак: Дубинска криза у Федерацији Босне и Херцеговине, бх. ентитету са бошњачко-хрватском већином, радикализована је почетком ове године захваљујући грађанским протестима, а била је узрокована политичким односима између водећих бошњачких и хрватских политичких партија, као и веома лошим економским стањем. У овом раду аутори указују на генезу наведене кризе у Федерацији Босне и Херцеговине, неуспехе међународне заједнице да утиче на консолидацију тамошњих прилика, као и на ток грађанског бунта у фебруару и марту 2014. године. Аутори закључују да се стање у овом ентитету неће побољшати ни након предстојећих парламентарних избора у Босни и Херцеговини, који су предвиђени за почетак октобра.

Кључне речи: Босна и Херцеговина, Федерација Босне и Херцеговине, политички систем, измене устава, грађански протести, политичка криза, економска криза, Европска унија, Сједињене Америчке Државе

Увод

Почетком марта ове године навршило се тачко двадесет година од настанка Федерације Босне и Херцеговине. Наиме, 11. марта 1994. године на инсистирање администрације Сједињених Америчких Држава је

* dragandjuk@yahoo.com

** miki80miki@gmail.com.

*** Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни, економски, правни и безбедносни аспекти“ Минисатартва просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. ОИ179023 за период 2011-2014.

у Вашингтону формирана заједничка бошњачко-хрватска творевина на територијама које су од краја 1992. године контролисале две зараћене етничке оружане формације.¹ Окончавање сукоба између Хрватског вијећа обране и пробошњачке Армије Републике Босне и Херцеговине требало је да доведе до усредсређивања на „обуздавање“ Војске Републике Српске, односно оружане формације босанскохерцеговачких Срба.² Истовремено након оснивања Федерације Босне и Херцеговине постављени су постепено и темељи будућег плана Контакт групе (1994) за ратом погођену Босну и Херцеговину, којим је предвиђена њена двоентитетска структура, коју би чинили Република Српска и бошњачко-хрватски ентитет.³ Иако је Војска Републике Српске у том периоду под својом контролом држала велики део територије Босне и Херцеговине (око 60%) уследиле су након ваздушне кампање Северноатлантског савеза на њене положаје и удружене акције Армије Босне и Херцеговине и Хрватског вијећа обране. Тако је створен нови однос снага који је Дејтонским мировним споразумом од 21. новембра 1995. године резултирао територијалном двоентитетском поделом Босне и Херцеговине на Федерацију БиХ, која је имала 51% територије читаве државе, и Републику Српску, којој је припадало 49% територије.⁴

¹ Вашингтонским споразумом, који је потписан 18. марта 1994. године између председника Председништва Босне и Херцеговине, Алије Изетбеговића и председника Републике Хрватске, Фрање Туђмана установљена је Федерација Босне и Херцеговине. Овај документ је садржао следеће документе: „Предлог Устава Федерације БиХ“, „Споразум којим се обезбеђује приступ Јадранском мору кроз територију Републике Хрватске“, „Споразум којим се Републици Хрватској обезбеђује пролаз преко територије Босне и Херцеговине у Неуму“ и „Прелиминарни споразум о успостављању конфедерације између Републике Хрватске и Федерације Босне и Херцеговине“. Поједини сегменти овог споразума никада нису имплементирани, а посебно одредбе о формирању конфедерације између Републике Хрватске и Федерације БиХ. Видети: „Washington Agreement“, Washington, March 18, 1994, Internet, http://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/washagree_03011994.pdf, 21/04/2014.

² Вашингтонским споразумом било је предвиђено и да статус територија у Босни и Херцеговини са српском већином регулишу у поквиру мировног процеса. То је и учињено 1995. године у Дејтону када је Босна и Херцеговина постала држава сачињена од два ентитета – Федерације БиХ и Републике Српске. Видети: „Устав Федерације БиХ“, Део први, члан 1, став, 2, Сарајево, 30. март 1994.

³ Видети више у: Радомир Нешковић, *Недовршена држава – политички систем Босне и Херцеговине*, Фондација Фридрих Еберт, Бања Лука, 2013, стр.177-178.

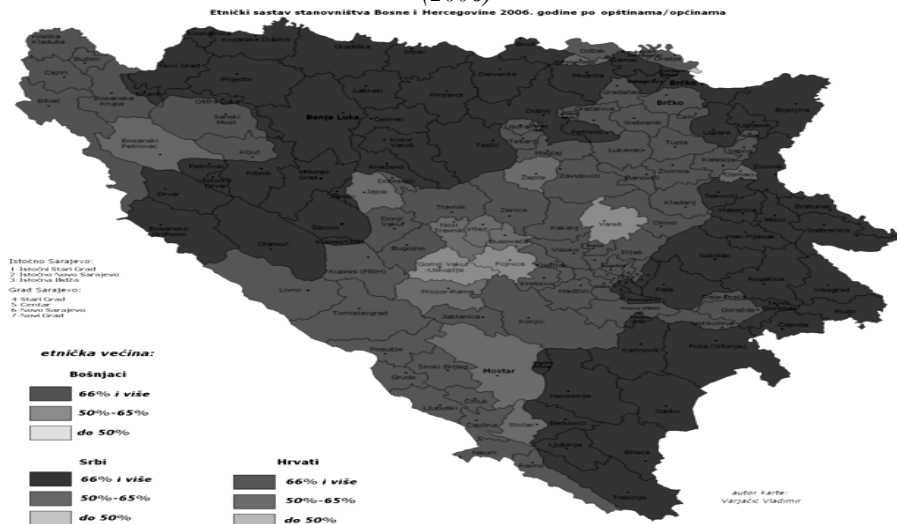
⁴ Ibidem, стр. 179-180. Видети о Женевским и Њујоршким споразумима, који су претходили Дејтонском мировном споразуму. Такође видети и „Оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини“ и његових једанаест анекса, познатији под називом Дејтонски мировни споразум у: *Дејтонски споразум*, ИП „Наша Борба“, Београд, Фининвест, Нови Сад, 1996.

Установљење Федерације Босне и Херцеговине подразумевало је да дође до укидања самопрокламоване Хрватске Републике Херцег-Босне, која је еволуирала од претходне Хрватске Заједнице Херцег-Босне установљење почетком рата у Босни и Херцеговини 1992. године. Ови сукоби су резултирали масовним кршењем људских права током 1993. године у централним деловима Босне – а посебно у селу Ахмићи у којима је ХВО починио масовну егзекуцију бошњачког становништва. Хрватски политички чиниоци у Босни и Херцеговини невољно су прихватили формирање бошњачко-хрватског ентитета указујући притом на потенцијални проблем мајоризације овог народа у односу на најборорнији босанскохерцеговачки конститутивни народ – Бошњаке. Пренос надлежности са такозване Хрватске Републике Херцег-Босне на Федерацију Босне и Херцеговине текао је отежано током 1994. и 1995. године и трајао је веома дуго, а поједине њене параинституције остале ду да функционишу и након овог периода.

Истовремено дошло је до суштинске поделе бошњачко-хрватских етничких територија, што потврђује и попис становништва који је обављен 2013. године у Босни и Херцеговини.⁵ Иако се број Хрвата у Босни и Херцеговини према овом попису смањио, што потврђују незванични резултати прошлогодишњег пописа становништва, они су доминантно настањени у великом делу Федерације Босне и Херцеговине. То укључује територију од Ливна на северозападу Херцеговине, преко Купреса, Раме (Прозора) до западних делова града Мостара, Стоца, и јужних делова некадашње општине Требиње (општина Равно). Друга, хомогена хрватска целина у Босни и Херцеговини се налази у Посавини – Оцак и Орашје (Посавски кантон/жупанија). Они су такође успели да очувају своју бројчану доминацију и у општинама Жепче и Усора у околини Добоја, Витезу, Кршеву, Кисељаку, Бусовачи, Новом Травнику и Јајцу. Нешто мањи број Хрвата данас живи у Варешу, Горњем Вакуфу (хрв. Ускопље), Фојници, као и у Тузли и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине. (Видети карту бр. 1)

⁵ Видети: В. Turković, “U BiH ima 48,4 posto Bošnjaka, 32,7% Srba i 14,6% Hrvata“, *Dnevni avaz*, Sarajevo, 10. januar 2014, Internet: <http://www.avaz.ba/vijesti teme/u-bih-ima-484-posto-bosnjaka-327-posto-srba-i-14-6-posto-hrvata>, 15/04/2014.

Карта бр. 1.: Етнички састав државе Босне и Херцеговине по општинама (2006)

Извор: Владимир Варјачић, „Етнички састав Босне и Херцеговине 2006. године по општинама/опћинама”, Интернет, <http://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0:DemoBIH2006a.png>, 21/04/2014.

Творци идеје о бошњачко-хрватској Федерацији Босне и Херцеговине су покушали да превладају такву изразиту етничку поделу ове територије те су на основу овог кантоналног инжењеринга формирали неколико мешовитих кантона (Херцеговачко-неретвански са седиштем у Мостару, Средњобосански са центром у Травнику и Зеничко-добојски кантон). Хрвати данас чине убедљиву већину у Кантону 10 / Херцегбосанској жупанији (Ливно), Западнохерцеговачком кантону (Широки Бријег) и Посавском кантону (Орашје). Дрвар, Гламоч и Босанско Грахово су територије, које су и пре рата у Босни и Херцеговини биле настањене доминантно Србима (више од 90%), а данас се налазе у Федерацији Босне и Херцеговине и то у доминантно хрватском Кантону 10/Херцегбосанској жупанији.⁶

Проблеми у Федерацији Босне и Херцеговине били су евидентни и у другој половини 90-их година прошлог века, а посебно после потписивања Дејтонског мировног споразума. Неретко су се појављивали пунктуелни међуетнички инциденти у мешовитим бошњачко-хрватским

⁶ Видети: Zoran Krešić, „Autonomija za Petrovac, Grahovo, Glamoč i Drvar“, *Večernji list*, Mostar, 13. novembar 2012, Internet, <http://www.vecernji.ba/autonomija-za-petrovac-grahovo-glamoc-i-drvar-474754>, 14/04/2014.

средионама, а политичке елите боснасцохерцеговачких Хрвата наглашава-вале су да је постојећи аранжман Федерације Босне и Херцеговине заправо неповољан по њихов народ и да ће довести до постепеног смањења њиховог броја и угрожавања основих националних интереса. Федерација Босне и Херцеговине је тако стално упала у озбиљне политичке кризе након 1994. године, које су доводиле и до институционалних блокада и озбиљног раста напетости на свим нивоима – од локалних средина до нивоа етнонационалних хрватских и бошњачких политичких елита.

Након две деценије постојања Федерација Босне и Херцеговине у њеном садашњем облику се показала као нефункционални модел за решавање односа између Бошњака и Хрвата. Штавише, она је данас захваљујући својој унутрашњој институционалној сложености суштински блокирана и у потпуности се доводи у питање њене дугорочне одрживости. Сви покушаји Сједињених Америчких Држава, али и Европске уније, као доминантних актера који протекле две деценије утичу на унутрашње прилике у Босни и Херцеговини да реше проблем функционисања Федерације БиХ нису дали никакве резултате.

Бошњачке и хрватске политичке елите и различита виђења будућности Федерације БиХ

Од самог настанка Федерације Босне и Херцеговине 1994. године било је јасно да бошњачке и хрватске елите различито перципирају будућност овог ентитета. Бошњачке политичке елите су, са једне стране, покушавале да је додатно централизују и да је у перспективи сведу њена овлашћења на што нижи ниво преношењем надлежности Федерације БиХ на ниво државе Босне и Херцеговине.⁷ Они су такође сматрали да би ново формирање такозваног трећег, односно хрватског ентитета суштински девастирало државу Босну и Херцеговину и у потпуности признало суштинску поделу ове земље. У прилог томе бошњачки политички челници се позивају на пресуде Међународног кривичног трибунала за злочине почињене у бившој Југославији, којима су челници самопрокламоване Хрватске Републике Херцег-Босне осуђени на вишегодишње казне због злочина почињених од 1992. до 1994. године.⁸ Истовремено

⁷ Драган Ђукановић, „Измене уставног устројства Босне и Херцеговине – иницијативе и могућности“, *Међународни проблеми*, година LVI, број 2–3, Београд, 2004, стр. 313–314.

⁸ „Пресуде врху Херцег-Босне“, *РТВ Војводине*, Нови Сад, 29. мај 2013, Интернет: http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/presude-vrhu-herceg-bosne-potvrtdjen-zlocinacki-poduhvat_396088.html, 12/04/2014.

водеће бошњачке политичке странке – Странка демократске акције, Социјалдемократска партија БиХ и Савез за бољу будућност, су од 2010. године у сталним међусобним трвењима око формирања власти на нивоу Федерације Босне и Херцеговине што, поред недовољне репрезентативности хрватског народа у њеним структурама (изостанак учешћа ХДЗ БиХ и ХДЗ 1990), представља један од тренутно најактуелнијих проблема.

Са друге стране, хрватски чиниоци су инсистирали на постепеном „демонтирању“ Федерације Босне и Херцеговине и формирању посебне властите етничке аутономије на територијама на којима овај народ чини већину.⁹ Међутим, покушај стварања Хрватске самоуправе током 2001. године наишао је на оштру осуду институције Високог представника у БиХ, а каснији бројни покушаји хрватских политичких партија да се иницира идеја о новој територијалној јединици са хрватском већином нису дали никакав резултат. У том смислу су и закључци „Крешевске декларације“ (21. септембар 2007. године) остали мртво слово на папиру иако су се око новог устројства државе Босне и Херцеговине као сложене заједнице три етничке целине (бошњачке, српске и хрватске) усагласили представници готово свих хрватских политичких партија у овој земљи.¹⁰ Сарајево је према њиховом виђењу требало да буде подручје са посебним статусом (дистрикт) под контролом централних, односно државних институција Босне и Херцеговине.¹¹

И у каснијем периоду постојале су бројне заједничке изјаве хрватских политичких партија, Бискупске конференције Римокатоличке цркве у Босни и Херцеговини, Хрватског народног сабора БиХ, као и појединих невладиних организација са хрватким предзнаком (НВО *Croatia Libertas*, Мостар) да до новог устројства државе треба да се дође.¹² И у програмима водећих хрватских политичких странака у БиХ – Хрватска демократска заједница БиХ, Хрватска демократска заједница 1990. и Хрватска кршћанскодемократска унија су истицани слични ставови о

⁹ О генези проблема везаних за статус Хрвата у Федерацији БиХ бидети - Драган Ђукановић, „Хрватско питање у (пост)дејтонској Босни и Херцеговини”, *Нова српска политичка мисао – анализе*, год. III, број 5-6, Београд, 2007, стр. 77-83.

¹⁰ Видети интегрални текст Крешевске декларације на - <http://hkdu.poslovnica.info/stranice/kresevska-deklaracija>, 17/03/2014. Овај документ о неопходности промене статуса Хрвата у Федерацији БиХ и читавој држави потписали су представници Хрватске демократске заједнице БиХ, Хрватске демократске заједнице 1990, Хрватске странке права, Хрватске кршћанско-демократске уније, Народне странке „Радам за бољитак“ и Хрватске сељачке странке БиХ.

¹¹ Ibidem.

¹² Видети интернет портале наведених организација.

неопходности стварања три етничке целине и регулисања посебног статуса главног града државе – Сарајева.¹³

Хрватски политички чиници у Босни и Херцеговини поред наведеног указују и на лош положај овог народа у вези са коришћењем матерњег, односно хрватског језика, као и непостојање јавног емитера на овом језику.¹⁴ Они неретко указују и на неповољан статус Хрвата у срединама са доминантним бошњачким становништвом.

Најзначајнији политички чиниоци српског народа, а посебно председник Републике Српске, Милорад Додик подржавају захтеве бх. Хрвата за формирање трећег ентитета. Истовремено, они дају подршку челницима српских општина у Федерацији Босне и Херцеговине (Босанско Грахово, Босански Петровац, Дрвар и Гламоч) да формирају одређени облик етничке аутономије у Федерацији БиХ.¹⁵ Хрватски политичари, међутим, потенцирају на томе да би у оквиру њиховог будућег ентитета требала да буду и одређена подручја Републике Српске, а на којима су Хрвати били већина у складу са поседњим предратним пописом становништва у Босни и Херцеговини 1991. године.¹⁶

Развој и ескалација политичке кризе у Федерацији Босне и Херцеговине након 2010. године

Вишестрани политички сукоби унутар Федерације Босне и Херцеговине, који су били евидентни у односима између понајпре бошњачке

¹³ Најзначајнија политичка партија Хрвата у БиХ – ХДЗ је у „Начелима Устава Босне и Херцеговине“ навела какво је њено виђење будућности државе. Видети: *Sažetak izbornog programa HDZ BiH za razdoblje 2010-2014*, Internet, http://www.hdzbih.org/component/docman/cat_view/5-hdz-bih.html?orderby=dmdate_published&ascdesc=DESC&start=10, 04/03/2014.

¹⁴ Видети: Mirna Sadiković, „Da li će BiH dobiti kanal na hrvatskom jeziku?“, *Radio Slobodna Evropa*, Prag, 30. oktobar 2010, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/da-il-ce-bih-dobiti-kanal-na-hrvatskom-/25152836.html, 14/04/2014>.

¹⁵ Видети: „Додик: Неминован распад Федерације БиХ“, *PTV B92*, Београд, 3. јул 2013, Интернет, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=07&dd=03&nav_category=167&nav_id=729046, 12/03/2014. и „Dodik traži da Drvar, Glamoc i Bosansko Grahovo i Bosanski Petrovac dobiju autonomiju u FBiH“, *Dnevni avaz*, Sarajevo, 12. novembar 2012, Internet, <http://www.avaz.ba/vijesti/teme/dodik-trazi-da-drvar-glamoc-bosansko-grahovo-i-bosanski-petrovac-dobiju-autonomiju-u-fbih, 01/04/2014>.

¹⁶ Видети више о ставовима и резервама Хрватске демократске заједнице БиХ по питању аутономије српских општина у Федерацији Босне и Херцеговине у: „HDZ-ovi oprezno o autonomiji Drvara, Glamoca, Grahova...“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 14. novembar 2012, Internet, <http://www.oslobodenje.ba/vijesti/bih/hdzovi-oprezno-o-autonomiji-drvara-glamoca-grahova, 15/07/2013>.

и хрватске етнополитичке елите, а потом и у унутарбошњачким политичким трзавицама посебно су евидентни након 3. октобра 2010. године, односно претходних парламентарних избора. Хрватски политички челници били су незадовољни избором Жељка Комшића, кандидата доминантно бошњачке Социјалдемократске партије БиХ за члана Председништва Босне и Херцеговине.¹⁷ Анализа изборних резултата показала је да је Комшић већину гласова освојио захваљујући бошњачким, а не хрватским гласовима. Ово је резултат дејтонског Устава Босне и Херцеговине, који предвиђа да се два члана Председништва државе – бошњачки и хрватски – бирају са територије Федерације Босне и Херцеговине, али није предвиђена „етничка“ подела гласова.¹⁸

Резултати избора за Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине показали су дубоку подељеност и бошњачког бирачког тела између Социјалдемократске партије БиХ (24%), Странке демократске акције (20%) и Савеза за бољу будућност БиХ (11,8%).¹⁹ На овим изборима готово је у потпуности поражена Странка за Босну и Херцеговину, чији је лидер Харис Силајџић, а која се више година залагала за потпуну унитаризацију земље и укидање њене двоетнетске структуре. Хрватско бирачко тело се, такође, било поделило између Хрватске демократске заједнице БиХ (10,6%), Народне странке „Радам за бољитак“ (4,7%), и коалиције Хрватске демократске заједнице 1990. и Хрватске странке права (4,6%).²⁰

После вишемесечних преговора о формирању Владе Федерације Босне и Херцеговине тек је половином фебруара 2011. године дошло до њеног конституисања захваљујући коалицији Социјалдемократске партије БиХ, Странке демократске акције, Народне странке „Радам за бољитак“ и Хрватске странке права, која је раскинула предизборну коалицију са Хрватском демократском заједницом 1990. За председника Федерације БиХ је изабран Живко Будимир, кандидат екстремно десне Хрватске странке права, која баштини политичко наслеђе истоимене странке једног од водећих идеолога хрватског национализма др Анте Старчевића (1823-1896).²¹ За потпредседнике Федерације БиХ из реда

¹⁷ Видети Интернет презентацију Централне изборне комисије Босне и Херцеговине на којој су објављени коначни резултати избора за чланове Председништва БиХ, Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ, као и за ентитетске органе власти - <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/Default.aspx>.

¹⁸ „Устав Босне и Херцеговине“, 1995, члан V, став 1.

¹⁹ Видети – <http://www.izbori.ba/Finalni2010/Finalni/ParlamentFBiH/Default.aspx>.

²⁰ Ibidem.

²¹ Детаљну биографију Живка Будимира видети на - <http://www.predsjednikfbih.gov.ba/index.php/predsjednik.html>.

бошњачког и хрватског народа били су изабрани Мирсад Кебо, кандидат СДА, који је напустио ову функцију и Светозар Пударих из Социјалдемократске партије БиХ. За председника Владе Федерације БиХ био је истовремено изабран кандидат Социјалдемократске партије БиХ, Нермин Никшић.

На наведени начин су из власти у Федерацији Босне и Херцеговине биле искључене две веома битне политичке партије са хрватским националним предзнаком – Хрватска демократска заједница БиХ и од ње 2006. године настала Хрватска демократска заједница 1990. Ово је само додатно продубило и онако нестабилну политичку ситуацију у Федерацији БиХ и постепено створило нови јаз између бошњачке и хрватске политичке елите који и данас траје. Штавише, неинклузивност хрватских политичких чинилаца у власт у овом ентитету потхрањивала је раније захтеве тамошњих Хрвата за формирањем трећег ентитета и додатно оправдавала тезу о њиховој, како се неретко наводи, неравноправности и угрожености у Федерацији Босне и Херцеговине.

Додатном усложњавању политичке ситуације у Федерацији БиХ допринело је и непринципијело преговарање челника Социјалдемократске партије БиХ и Странке демократске акције са опозиционим Савезом за бољу будућност БиХ у вези са формирањем нових коалиција, као и покушаји Златка Лагумције, лидера СДП БиХ да из Владе уклони поједине министре које је делегирала СДА. Такве околности су довеле до изгласавања неповерења Влади Федерације БиХ премијера Нермина Никшића у Представничком дому Парламента Федерације Босне и Херцеговине 12. фебруара 2013. године, али која је и данас у такозваном техничком мандату имајући у виду да не постоји уставна могућност да се распишу превремени парламентарни избори.²² За смену Владе Федерације Босне и Херцеговине су гласали посланици из реда Социјалдемократске партије БиХ, Савеза за бољу будућност БиХ, ХДЗ БиХ и ХДЗ 1990.

Додатни својеврсни политички „театар апсурда“ подстакнут је изјавама Драгана Човића, председника Хрватске демократске заједнице БиХ, који је у том периоду одбио понуде да уђе у нову владу и изнео тезу да је Федерација Босне и Херцеговине „клинички мртва“.²³ Уследиле су и медијске сензације о бројним финансијским аферама које су се дешавале у оквиру Владе Федерације БиХ, затим у оквиру Развојне банке Федерације БиХ, а кулминацију је свакако представљало хапшење па

²² „Izglasano nepovjerenje Vladi Federacije BiH“, *Oslobodjenje*, Sarajevo, 12. februar 2013, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/izglasano-nepovjerenje-vladi-fbih>, 12/04/2014.

²³ F. K., „Čović: Federacija je klinički mrtva, BiH životari“, *Starmo.ba*, Sarajevo, 11. jul 2013, Internet, <http://www.starmo.ba/foto-vijest/item/18292.html>, 12/04/2014.

затим и пуштање на слободу председника Федерације БиХ Живко Будимира крајем априла 2013. године због наводне злоупотребе службеног положаја у вези са аболацијом затвореника.²⁴

Почетком јуна 2013. године у Сарајеву су били организовани протести грађана против несвајања амандмана на Закон о јединственом матичном броју, који је због трвења на релацији између представника Срба и Бошњака у Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине довео до веома непријатне ситуације због одређивања ЈМБГ ново-рођеним грађанима државе.²⁵ Протести су претили да ескалирају у отворено насиље после блокаде државних институција БиХ у центру Сарајева, али су задржали мирољубиви карактер. Ускоро су слични протести били организовани и у другим босанскохерцеговачким градовима. Била је то само назнака јачања незадовољства грађана главног града БиХ, Сарајева и већих градских средина у Федерацији БиХ постојећим политичким приликама и односима у земљи. Иако су политичке елите овај револт грађана често сводиле на међунационалне и међуентитетске расправе, чинило се да он постепено надилази те иначе традиционалне поделе у босанскохерцеговачком друштву.

Политички сукоби су се затим, у другој половини 2013. године, веома интензивирали како између СДП БиХ, СДА и Савеза за бољу будућност БиХ, тако и са хрватским политичким партијама, док је економска ситуација била све лошија. Чести су постали штрајкови запослених у јавним службама, рудара, железничара, просветних радника, пољопривредника, студената, итд. Индустрија је готово у потпуности престала да ради у некада водећим индустријским градовима попут Зенице, Мостара и Тузле, док се истовремено број запослених на разним нивоима власти (општинском, кантоналном и федералном) постепено повећавао.

Буџет Федерације БиХ за 2014. годину је за 11% већи у односу на прошлогодишњи, а пре свега због неопходности отплате око 400 милиона евра спољног дуга.²⁶ Због опасности од неусвајања буџета Федерације

²⁴ Видети: Нихада Хасић, Маја Ренер-Смајовић, „Ухапшен Живко Будимир“, *Независне новине*, Бања Лука, 26. април 2013, Интернет, <http://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Uhapsen-Zivko-Budimir-189916.html>, 02/04/2014.

²⁵ Реч је о изменама и допунама Закона о јединственом матичном броју Босне и Херцеговине, (*Службени гласник БиХ*, бр. 31/01, Сарајево, 2001, Интернет, http://www.mup.vladars.net/zakoni/bh_lat/ZAKON%20O%20JEDINSTVENOM%20MATICNOM%20BROJU%20%28Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%2032.01%29.pdf, 12/04/2014). Тек 5. новембра 2013. године у Палраментарној скупштини Босне и Херцеговине усвојене су измене овог закона.

²⁶ Mimi Đurović-Rukavina, „Dom naroda Parlamenta Federacije BiH: Usvojen budžet za 2014.“, *Oslobođenje*, Sarajevo, 6. decembar 2013, Internet,

БиХ умало је крајем 2013. године дошло до обуставе социјалних давања – плата јавном сектору и пензија. Усвајање буџета био је услов и за траншу помоћи од Међународног монетарног фонда од око 150 милиона евра и 23 милиона евра од стране Светске банке.²⁷ Ипак, 6. децембра 2013. године усвојен је буџет Федерације БиХ у оба дома ентитетског парламента. Ипак, незапосленост, последице неуспелих приватизација, опште сиромаштво и видно смањење страних инвестиција утицало је да се код грађана Федерације БиХ појави ново и јако незадовољство.

Овакву готово безизлазну политичку и економску ситуацију у Федерацији Босне и Херцеговине додатно је ојачало и одсуство договора носилаца политичке власти на нивоу државе Босне и Херцеговине око спровођења пресуде Европског суда за људска права у случају „Сејдић и Финци vs. БиХ“ из 2009. године.²⁸ Пресуда је указала на елементе дискриминације припадника недоминантних етничких заједница у вези са кандидовањем за члана Председништва државе и Дома народа Парламентарне скупштине БиХ. Међународна заједница, а пре свега Европска унија је у неколико наврата покушала да реши ово питање са представницима политичких партија које учествују у власти на нивоу државе Босне и Херцеговине, али није уследио никакав конкретан напредак. Тако се може очекивати да ће услед изостанка измене Устава и Изборног закона БиХ²⁹ предстојећи октобарски збори у овој земљи бити одржани у складу са раније утврђеном процедуром.

Најзначајнији отпор новом начину избора чланова Председништва Босне и Херцеговине, а захваљујући увођењу својеврсног електорског система, пружила је Странка демократске акције. Решење које је нудила Европска унија заснивало се на избору једног члана Председништва БиХ из Републике Српске, као јединствене изборне јединице, и два члана из Федерације БиХ која би имала десет изборних јединица са диференцијалним коефицијентом гласова.³⁰ На овај начин би и представницима националних мањина (Рома, Јевреја, Црногораца, Албанаца, итд.) било омогућено да се кандидују за чланове Председништва Босне

<http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/dom-naroda-odobrio-budzet-fbih-za-iducu-godinu-stekli-se-uslovi-za-narednu-transu-od-mmfa>, 12/04/2014.

²⁷ Ibidem.

²⁸ „Case of Sejdić and Finci vs. Bosnia and Herzegovina (Applications nos. 27996/06 and 34836/06) - Judgment“, European Court on Human Rights, December 22, 2009.

²⁹ „Изборни закон Босне и Херцеговине“, видети на –

http://ti-bih.org/wp-content/uploads/2011/04/izborni_zakon_bih.pdf.

³⁰ „Predsjedništvo BiH ne biraju kantoni nego entiteti“, *Radio Sarajevo*, Sarajevo, 23. mart 2013, Internet, <http://radiosarajevo.ba/novost/106996/predsjednistvo-bih-ne-biraju-kantoni-vec-entiteti>, 03/03/2014.

и Херцеговине. Странка демократске акције је у томе видела могућност да се промени систем избора хрватског члана државног Председништва и у томе видела претњу целовитости Босне и Херцеговине.

Политичка криза у Федерацији БиХ се постепено преливала и на ниво државе Босне и Херцеговине. Иако је Савет министара БиХ био конституисан готово петнаест месеци након одржавања парламентарних избора, односно у децембру 2011. године, ипак већ у новембру 2012. године постигнут је нови коалициону договор између Социјалдемократске партије БиХ, ХДЗ БиХ, ХДЗ 1990, Странке независних социјалдемократата Републике Српске, Српске демократске странке и Савеза за бољу будућност БиХ. На овај начин Странка демократске акције искључена је из власти на државном нивоу. Међутим, и то није био крај бројним комбинацијама о коалицијама између појединих политичких партија. Свакодневно се у медијима спекулисало о новим коалицијама на државном нивоу, али и о сукобима између водећих политичких партија на власти.

Низ неуспеха међународне заједнице у консолидовању прилика у Федерацији БиХ

Бројни представници Европске уније, као и Сједињених Америчких Држава, у Босни и Херцеговини су често покушавали да политичку кризу у земљи решавају кроз иницирање дијалога између водећих политичких партија, као и кроз устаљену парламентарну процедуру. Међутим, евидентно је да су сви ти покушаји остали неуспешни укључујући и бројне састанке који су организовани у и изван БиХ, а у циљу спровођења уставних реформи на државном нивоу (такозвани Априлски пакет из 2006, „Бутмирски процес“ 2009, „Бриселски споразум“ из 2013, итд.)³¹ Слично је било и са бројним иницијативама да се превазиђе дубока политичка и уставна криза у Федерацији Босне и Херцеговине. Зато се може закључити и да је пажња водећих чинилаца међународне заједнице за наведену кризу постајала све мања, а да упоредо Босна и Херцеговина остаје изван процеса европских и евроатлантских интеграција.

Током прве половине 2013. године Амбасада Сједињених Америчких Држава формирала је Експертску комисију, коју су чинили поред стручњака за уставно право и представници невладиног сектора,

³¹ Видети више у: Брано Миљуш, Драган Ђукановић, *Добросуседски односи у светлу српско-босанскохерцеговачког питања*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2011.

како би се створили оквири за промену Устава Федерације Босне и Херцеговине.³² Разлог за ово је била чињеница да значајан део буџетских средстава у овом ентитету одлази на превелику и нефункционалну администрацију од општина, преко кантона до ентитета. Резултати рада ове групе у оквиру документа „Препоруке за промену Устава Федерације БиХ“, били су презентовани 31. маја 2013. године.³³ Може се нагласити да је овај документ заправо садржао само низ „козметичких“ промена, које не би суштински промениле политички систем Федерације БиХ. Ипак, треба истаћи да он предвиђа пренос одређених надлежности са нивоа овог ентитета на државу Босну и Херцеговину и то у областима европских и евроатлантских интеграција.³⁴ Истовремено било је предвиђено да се са кантона на Федерацију БиХ пренесу поједина овлашћења у области борбе против корупције и организованог криминала, као и у области образовања и науке.³⁵

Када је реч о новим институционалном дизајну Федерације БиХ било је предвиђено да се смањи број посланика у Дому народа и Представничком дому Парламента уз пуно поштовање „националног кључа“, као и укидање функције председника и два потпредседника ентитета, чије функције би преузели председник Парламента и председници оба његова дома.³⁶ Предлог не садржи конкретне идеје за смањење броја кантона у Федерацији БиХ, али је у њима предвиђен доста ефикаснији и једонставнији институционални оквир.

Дакле, детаљна анализа „Препорука за промену Устава Федерације БиХ“ указује да није реч о значајнијем измену уставног устројства овог ентитета већ да је реч о више о симболичним променама. Представнички дом Парламента Федерације БиХ је 24. јуна 2013. прихватио овај документ као основу за расправу и формирао посебну комисију с тим у вези.³⁷ Готово годину дана касније није било значајнијег напретка,

³² Чланови ове групе експерата за уставне промене су били универзитетски професори Миле Ласић, Мирјана Надацин Дефтердаревић, Касим Трнка, затим Вехид Шехић, председник невладине организације Форум грађана Тузле и први председник Федерације БиХ, Крешимир Зубак.

³³ „Препоруке за промјене Устава Федерације Босне и Херцеговине“, Експертска група за реформу Устава Федерације БиХ, Сарајево, 29. мај 2013. Видети целовити текст препорука на – http://www.noveinicijative.org/wp-content/uploads/NACRT_PREPORUKA_ZA_PROMJENU_USTAVA_FEDERACIJE_BOSNE_I_HERCEGOVINE_319024693.pdf, 12/04/2013.

³⁴ Ibidem, I *Uspostavljanje Federacije*, 5.

³⁵ Ibidem, III *Podjela nadležnosti između federalne i kantonalne vlasti*, 45.

³⁶ Ibidem, IV *Struktura federalne vlasti*.

³⁷ А. А., „Представнички дом Парламента FBiH прихватио иницијативу за промјену Устава“, 24 info, Сарајево, 24. јун 2013, Internet, <http://www.24sata.info/politika/154018-predstavnicki-dom-parlameta-fbih-prihvatilo-inicijativu-za-promjenu-ustava.html>, 06/04/2014.

а рад на изменама конститутивног акта овог ентитета се може очекивати тек након предстојећих октобарских парламентарних избора.³⁸ По овом питању не постоји сагласност, како бошњачких политичких актера, тако и хрватских политичких партија. Наиме, хрватске партије нису задовољне наведеним предлогом јер предлажу потпуно укидање и Федерације БиХ и њених кантона и то кроз увођење четири административне јединице на њеној територији.³⁹

Ово још једном потврђује немогућност међународне заједнице да консолидује и стабилизује прилике у Федерацији БиХ и да допринесе њеној функционалности. Близина предстојећих избора у овом ентитету, као и на државном нивоу, свакако представља додатни лимитирајући фактор да се до било какве врсте напретка ускоро дође. Штавише, може се очекивати и да ће након њих однос политичких снага у бошњачком и хрватском бирачком телу у Федерацији Босне и Херцеговине остати идентичан или веома сличан постојећем.⁴⁰ То не оставља могућност да до суштинског напретка везаног за уставну реформу Федерације БиХ и у наредном дугорочном периоду дође.

Посета Штефана Филеа (Štefan Füle), комесара за проширење Европске уније, Сарајеву 18. фебруара 2014. године након ескалације грађанског незадовољства на улицама овог града, а поводом покушаја убрзања европских интеграција и договора тамошњих лидера око спровођења пресуде Сејдић-Финци показала се сасвим неуспешном, што је додатно утицало на то да Европска унија постепено диже руке од БиХ.⁴¹ Слично је и са посетом Кетрин Ештон (**Catherine Ashton**), високе представнице ЕУ за спољну политику и безбедност, Сарајеву 12. марта, када се састала са члановима Председништва и председником Савета министара, као и премијерима оба босанскохерцеговачка ентитета.⁴² Ни на

³⁸ A.Du., „Šljakić: Realna mogućnost za izmjenu Ustava FBiH tek nakon izbora“, *Dnevni avaz*, Sarajevo, 23. april 2014, Internet, <http://www.avaz.ba/vijesti/iz-minute-u-minutu/skaljic-realna-mogucnost-za-izmjenu-ustava-fbih-tek-nakon-izbora>, 24/04/2014.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Видети: „Izbori neće donijeti velike promjene, SDA i SDP ostaju najjači!“, *Vijesti.ba*, Sarajevo, 20. april 2014, Internet: <http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/210198-Izbori-neece-donijeti-velike-promjene-SDA-SDP-ostaju-najjaci.html>, 24/04/2014.

⁴¹ Milad Obradović, Dženana Karabegović i Gordana Sandić-Hadžihasanović, „Šta nakon neuspjeha pregovora Filea i bh. političara“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 18. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/bih-maraton-politi%C4%8Dkih-lidera-sa-fileom-ponovo-bez-rezultata/25267446.html>, 12/04/2014.

⁴² RSE, „Ashton poručila političarima u BiH: bavite se problemima građana“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 12. mart 2014, Internet,

овом састанку није било конкретних резултата који би допринели да дође до побољшања односа у Босни и Херцеговини.

У међувремену је током марта и априла 2014. године *de facto* пропала и хрватска иницијатива у Европској унији да се према БиХ предузме нова и доста другачија политика којом би она постала „специјални кандидат“, а што би опачало и евроентузијазам код тамошњих грађана и поспешило њихов притисак на носиоце власти како би спровели неопходне реформе.⁴³ Иако, министарка спољних послова Хрватске Весна Пусић тврди да је дошло до напретка у вези са прихватањем ове иницијативе, поједини добро обавештени извори блиски бриселској администрацији тврде супротно.⁴⁴

Грађански бунт у Федерацији Босне и Херцеговине – аутохтон или потсракнут

Крајем јануара и почетком фебруара 2014. године најпре је у Тузли, раније веома индустријски развијеном центру у Босни и Херцеговини, отпочели су све масовнији протести грађана, који су незадовољни својим социјалноекономским статусом, високом стопом незапоуслености, као и бројним и неуспелим проблемима у приватизацији некадашњих друштвених предузећа. Ситуација је кулминирала када је 6. фебруара дошло до првог нарушавања реда и мира у овом граду и ломљења контејнера по граду.⁴⁵ Том приликом је реаговала Полиција Тузланског кантона.

У Сарајеву је, као реакција на тузланска збивања, 7. фебруара 2014. године дошло до масовних демонстрација на којима је дошло и до паљења зграде Владе Кантона Сарајево, као и државног Председништва. Касније су се скупови са сличним циљем одржавали и другим градови-

<http://www.slobodnaevropa.org/content/ashton-u-sarajevu-novi-pristup-eu-prema-bih/25294390.html>, 12/04/2014.

⁴³ Видети интегрални текст иницијативе Хрватске – „Prijedlog za novu EU strategiju prema BiH“, *Radio Slobodna Evropa*, Prag, 12. mart 2014, Internet

<http://www.slobodnaevropa.org/content/prijedlog-za-novu-eu-strategiju-prema-bih/25294183.html>, 12/04/2014.

⁴⁴ „Pusić: Hrvatska inicijativa stvara novu strategiju EU prema BiH“, *Večernji list*, Zagreb, 17. mart 2014, Internet, <http://www.vecernji.hr/hrvatska/pusic-hrvatska-inicijativa-stvara-novu-strategiju-eu-prema-bih-927399>, 12/04/2014.

⁴⁵ Maja Nikolić, „Policija rastjerala demonstrante u Tuzli, Nikšić najavio mjere“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 6. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/tuzla-vlasti-gluhe-na-zahjteve-prosvjedi-se-nastavlja/25254979.html>, 12/04/2014.

ма Федерације БиХ (Мостар, Сарајево, Зеница, Бихаћ, итд.), али није били значајнијег уништавања имовине. Захтеви су се односили на веома лоше економске прилике, смањене прегломазне и нефункционалне бирократије, општу обесправљеност грађана, системску корупцију, итд. Касније је уследило и смиривање прилика у већим градовима овог ентитета и покушај да се кроз грађанске пленуме у свим овим срединама каналишу и прецизно форумишу захтеви протестаната, али како је време пролазило све то је постепено губило на значају.⁴⁶

Захтев грађана за превремене изборе у БиХ такође није усвојен јер би за њихово расписивање била неопходна измена изборних закона, како на државном, тако и на ентитетском нивоу. Зато је поновно уследило традиционално сукобљавање водећих етнонационалних партија и одсуство било каквог договора. Слично је било и са радикалним захтевима грађана за сменама функционера у већини кантона у Федерацији БиХ, као и за смањење плата у администрацији.

Привремена ескалација грађанског незадовољства у Федерацији Босне и Херцеговине тако је ипак превазиђена, а снага за наставак протеста готово у потпуности исцрпљена. Нада у стварне промене у Федерацији БиХ поново је потиснута безнађем које је реално потврђено још дубљом политичком, али и економском кризом.

Једини политичар који је подржао протесте, Фахрудин Радончић, министар безбедности у Савету министара БиХ и председник Савеза за бољу будућност БиХ смењен је 13. марта 2014. године са те функције са образложењем да реакција полиције на демонстрацијама није била адекватна у циљу заштите државне, ентитетске и кантоналне имовине.⁴⁷ Предлог за смену је покренула Странка демократске акције, а подржала ју је и Социјалдемократска партија БиХ. Иначе, изражавајући незадовољство политичким лидерима у Федерацији БиХ, грађани су у оквиру протеста помињали и Фахрудина Радончића заједно са лидерима СДА и СДП.⁴⁸

Грађански бунт у Федерацији Босне и Херцеговине иако подстакнут реалним социјално-економским узроцима, ипак, није имао обележја етнонационалног. Ово је прва послератна манифестација незадовољства грађана која није „каналисана“ кроз етничке политичке структуре или

⁴⁶ Dženana Karabegović, „Plenumi istrajavaju u zahtjevima: Smjene i smanjenje plata“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 27. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/protesti-u-vise-gradova-bih/25278982.html>, 12/04/2014.

⁴⁷ „Smijenjen Radončić“, *Oslobodjenje*, Sarajevo, 13. mart 2014, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/smijenjen-radoncic>, 12/04/2014.

⁴⁸ Ibidem.

оквире тамошњег такође етнички веома дубоко подељеног цивилног друштва. Многи су ове демонстрације поредили са масовним мировним протестима у Сарајеву 6. априла 1992. године на којима су грађани покушали да се супроставе надолазећим оружаним сукобима у Босни и Херцеговину. И заиста сличност везана за неуспех ових протеста са временском дистанцом од 22 године је веома уочљива.

Ескалација грађанског незадовољства, која је била показана и кроз непримерене активности попут угрожавања имовине државе и ентитета у Босни и Херцеговини тако је 7. фебруара 2014. године у Сарајеву досегла тачку кључања. Данас се, три месеца касније може закључити да је због неадекватног формулисања реалних циљева демонстраната готово у потпуности изгубљен значајан потенцијал исказивања њиховог незадовољства и исцрпљена социјална енергија за промене. Федерација Босне и Херцеговине је тако, може се парафразирати раније изнет став Драгана Човића, председика ХДЗ БиХ, остала „клинички мртва“ са укљученом инфузијом значајне али недовољне финансијске подршке од стране Међународног монетарног фонда и Светске банке.

Када је реч о карактеру фебруарских дешавања у Федерацији БиХ треба истаћи да је реч о аутохтоној побуни грађана против тамошње власти и њених бројних злоупотреба, потреса у владајућим коалицијама, недоследности, небризи о стандарду и бризи за властите партијске олигархије. Чини се да су на ескалацију грађанског незадовољства готово са чуђењем гледале Европска унија и Сједињене Америчке Државе, као актери који су имали значајан утицај на тамошње политичке лидере. Таква је била и њихова реакција која сем понављања својеврсних „мантри“ о неопходности спровођења реформи и постизању консенсуса између владајућих политичких странака и етнонационалних елита Бошњака и Хрвата није дала никакве резултате.

Грађани Федерације Босне и Херцеговине тако су опет остављени обесправљени у односу на несложне и аутистичне политичке елите и нефункционалне гломазне и прескупе бирократске структуре. Очекивана реална међународна подршка иначе веома дисперзивним захтевима демонстранана у Федерацији Босне и Херцеговине је такође изостала. Суседне државе – Србија и Хрватска, сасвим су примерено реаговале на грађански бунт у Федерацији БиХ, позивајући на смиревање незадовољства и избегавајући било какво директно мешање у тамошње прилике.

Како даље? – уместо закључка

Две деценије након формирања Федерација Босне и Херцеговине се показала као неуспели модел решавања конфликта између Бошњака и Хрвата. Измене њеног устава из 2002. године донеле су формалну једнакоправност и Србима у овом ентитету,⁴⁹ али се мора напоменути да незванични резултати пописа становништва у БиХ показују да је њихов број у овом ентитету видно смањен на свега 4% укупне популације.⁵⁰

Сасвим је јасно да различита виђења будућности Федерације Босне и Херцеговине између бошњачких и хрватских политичких партија у перспективи допринети њеном додатном разграђивању и постепеном нестанку. Томе ће свакако допринети и сталне тензије између водећих бошњачких партија – Социјалдемократске партије БиХ, Странке демократске акције и Савеза за бољу будућност – али и тешко економско стање у Федерацији БиХ. Двоетничка подела Федерације БиХ је ојачана, подељен је образовни систем, а уједно нема ни истинског интеркултурног сажимања.

Покушај да се измени нефункционално уставно устројство Федерације Босне и Херцеговине, подстакнут током протекле године од стране Сједињених Америчких Држава није дао никакве резултате. Предлози Експертске комисије, који су уследили у првој половини 2013. године, су недовољни да би се стање у овом ентитету суштински побољшало, а криза се у међувремену умногоме појачала у овом босанско-херцеговачком ентитету. Напротив, чини се да је актуелизовање хрватског, али и бошњачког националног питања у овом ентитету све јаче током протекле и ове године. То ће допринети новим сталним нестабилностима у Федерацији БиХ са опасношћу од појаве ограничених насилних манифестација незадовољства.

Ни предстојећи општи избори у Босни и Херцеговини, који ће бити одржани почетком октобра неће допринети да се стање на терену суштински измени. Недостатак политичке алтернативе постојећим доминантно етничким партијама потврђује да је реално очекивати да ће распоред снага остати готово непромењен. То подразумева и да након њиховог одржавања неће постојати услови да се превазиђе постојећа политичка, али и економска криза у Федерацији БиХ.

Интерна политичка нестабилност у Федерацији Босне и Херцеговине биће један од додатних генератора нестабилности у читавој држа-

⁴⁹ Драган Ђукановић, „Босна и Херцеговина - измене ентитетских устава”, *Међународна политика*, година LIII, бр. 1106, април-јун, стр. 16-18.

⁵⁰ В. Turković, “U BiH ima 48,4 posto Bošnjaka, 32,7% Srba i 14,6% Hrvata“, *op. cit.*

ви Босни и Херцеговини. Она је већ оптерећена сложеним проблемима везаним за наставак процеса реформи, стварањем функционалих оквира државних институција, интензивирањем европских интеграција (у којима ова земља видно заостаје у односу на друге државе Западног Балкана) и спровођењем пресуде Европског суда за људска права о могућности кандидовања припадника мањина у Председништву и Дому народа Парламентарне скупштине БиХ.

Литература:

1. А., „Представнички дом Парламента FBiH прихватио иницијативу за промјену Устава“, 24 info, Сарајево, 24. јун 2013, Internet, <http://www.24sata.info/politika/154018-predstavnicki-dom-parlamenta-fbih-prihvatilo-inicijativu-za-promjenu-ustava.html>, 06/04/2014.
2. „Case of Sejdić and Finci vs. Bosnia and Herzegovina (Applications nos. 27996/06 and 34836/06) - Judgment“, European Court on Human Rights, December 22, 2009.
3. Dejtonski sporazum, IP „Naša Borba“, Beograd, Fininvest, Novi Sad, 1996.
4. Dodik: Neminovan raspad Federacije BiH“, RTV B92, Beograd, 3. јул 2013, Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=07&dd=03&nav_category=167&nav_id=729046, 12/03/2014.
5. „Dodik traži da Drvar, Glamoč i Bosansko Grahovo i Bosanski Petrovac dobiju autonomiju u FBiH“, Dnevni avaz, Сарајево, 12. новембар 2012, Internet, <http://www.avaz.ba/vijesti teme/dodik-trazi-da-drvar-glamoc-bosansko-grahovo-i-bosanski-petrovac-dobiju-autonomiju-u-fbih>, 01/04/2014.
6. Ду. А., „Šljakić: Realna mogućnost za izmjenu Ustava FBiH tek nakon izbora“, Dnevni avaz, Сарајево, 23. април 2014, Internet, <http://www.avaz.ba/vijesti/iz-minute-u-minutu/skaljic-realna-mogucnost-za-izmjenu-ustava-fbih-tek-nakon-izbora>, 24/04/2014.
7. Đukanović, Dragan, „Bosna i Hercegovina - izmene entitetskih ustava“, Међународна политика, година LIII, бр. 1106, април-јун, стр. 16-18.
8. Đukanović, Dragan, „Izmene ustavnog ustrojstva Bosne i Hercegovine – иницијативе и могућности“, Међународни проблеми, година LVI, број 2–3, Beograd, 2004, стр. 313–314.
9. Đukanović, Dragan, „Hrvatsko pitanje u (post)dejtonskoj Bosni i Hercegovini“, Nova srpska politička misao – анализе, год. III, број 5-6, Beograd, 2007, стр. 77-83.
10. Đurović-Rukavina, Mimi, „Dom naroda Parlamenta Federacije BiH: Usvojen budžet za 2014.“, Oslobođenje, Сарајево, 6. децембар 2013, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/dom-naroda-odobrio-budzet-fbih-za-iducu-godinu-stekli-se-uslovi-za-narednu-transu-od-mmfa>, 12/04/2014.

11. „Zakon o jedinstvenom matičnom broju Bosne i Hercegovine“, (Službeni glasnik BiH, br. 31/01, Sarajevo, 2001, Internet, http://www.mup.vladars.net/zakoni/bh_lat/ZAKON%20O%20JEDINSTVENOM%20MATICNOM%20BROJU%20%28Sluzbeni%20glasnik%20BiH,%20broj:%2032.01%29.pdf, 12/04/2014).
12. „HDZ-ovi oprezno o autonomiji Drvara, Glamoča, Grahova...“, Oslobođenje, Sarajevo, 14. novembar 2012, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/hdzovi-oprezno-o-autonomiji-drvara-glamoca-grahova>, 15/07/2013.
13. „Izbori neće donijeti velike promjene, SDA i SDP ostaju najjači!“, Vijesti.ba, Sarajevo, 20. april 2014, Internet: <http://www.vijesti.ba/vijesti/bih/210198-Izbori-nee-donijeti-velike-promjene-SDA-SDP-ostaju-najjaci.html>, 24/04/2014.
14. „Izborni zakon Bosne i Hercegovine“, videti na – http://ti-bih.org/wp-content/uploads/2011/04/izborni_zakon_bih.pdf.
15. „Izglasano nepovjerenje Vladi Federacije BiH“, Oslobođenje, Sarajevo, 12. februar 2013, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/izglasano-nepovjerenje-vladi-fbih>, 12/04/2014.
16. K. F., “Čović: Federacija je klinički mrtva, BiH životari“, Starmo.ba, Sarajevo, 11. jul 2013, Internet, <http://www.starmo.ba/foto-vijest/item/18292.html>, 12/04/2014.
17. Karabegović, Dženana, „Plenumi istrajavaju u zahtjevima: Smjene i smanjenje plata“, Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis, Prag, 27. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/protesti-u-vise-gradova-bih/25278982.html>, 12/04/2014.
18. Krešić, Zoran, „Autonomija za Petrovac, Grahovo, Glamoč i Drvar“, Večernji list, Mostar, 13. novembar 2012, Internet, <http://www.vecernji.ba/autonomija-za-petrovac-grahovo-glamoc-i-drvar-474754>, 14/04/2014.
19. Miljuš, Brano, Đukanović, Dragan, Dobrosusedski odnosi u svetlu srpsko-bosanskohercegovačkog pitanja, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011.
20. Nešković, Radomir, Nedovršena država – politički sistem Bosne i Hercegovine, Fondacija Fridrih Ebert, Banja Luka, 2013.
21. Nikolić, Maja, „Policija rastjerala demonstrante u Tuzli, Nikšić najavio mjere“, Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis, Prag, 6. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/tuzla-vlasti-gluhe-na-zahtjeve-prosvjedise-nastavljaju/25254979.html>, 12/04/2014.
22. Obradović, Milad, Karabegović, Dženana i Sandić-Hadžihasanović, Gordana, „Šta nakon neuspjeha pregovora Filea i bh. političara“, Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis, Prag, 18. februar 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/bih-maraton-politi%C4%8Dkih-liderasa-fileom-ponovo-bez-rezultata/25267446.html>, 12/04/2014.
23. „Predsjedništvo BiH ne biraju kantoni nego entiteti“, Radio Sarajevo, Sarajevo, 23. mart 2013, Internet, <http://radiosarajevo.ba/novost/106996/predsjednistvo-bih-ne-biraju-kantoni-vec-entiteti>, 03/03/2014.

24. „Preporuke za promjene Ustava Federacije Bosne i Hercegovine“, Ekspertska grupa za reformu Ustava Federacije BiH, Sarajevo, 29. maj 2013. Videti celoviti tekst preporuka na – http://www.noveinicijative.org/wp-content/uploads/NACRT_PREPORUKA_ZA_PROMJENU_USTAVA_FEDERACIJE_BOSNE_I_HERCEGOVINE_319024693.pdf, 12/04/2013.
25. „Presude vrhu Herceg-Bosne“, RTV Vojvodine, Novi Sad, 29. maj 2013, Internet: http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/presude-vrhu-herceg-bosne-potvrdjen-zlocinacki-poduhvat_396088.html, 12/04/2014.
26. „Prijedlog za novu EU strategiju prema BiH“, Radio Slobodna Evropa, Prag, 12. mart 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/prijedlog-za-novu-eu-strategiju-prema-bih/25294183.html>, 12/04/2014.
27. „Pusić: Hrvatska inicijativa stvara novu strategiju EU prema BiH“, Večernji list, Zagreb, 17. mart 2014, Internet, <http://www.vecernji.hr/hrvatska/pusic-hrvatska-inicijativa-stvara-novu-strategiju-eu-prema-bih-927399>, 12/04/2014.
28. RSE, „Ashton poručila političarima u BiH: bavite se problemima građana“, Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis, Prag, 12. mart 2014, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/ashton-u-sarajevu-novi-pristup-eu-prema-bih/25294390.html>, 12/04/2014.
29. Sadičković, Mirna, „Da li će BiH dobiti kanal na hrvatskom jeziku?“, Radio Slobodna Evropa, Prag, 30. oktobar 2010, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/da-il-ce-bih-dobiti-kanal-na-hrvatskom-/25152836.html>, 14/04/2014.
30. Sažetak izbornog programa HDZ BiH za razdoblje 2010-2014, Internet, http://www.hdzbih.org/component/docman/cat_view/5-hdz-bih.html?orderby=dmdate_published&ascdesc=DESC&start=10, 04/03/2014.
31. „Smijenjen Radončić“, Oslobođenje, Sarajevo, 13. mart 2014, Internet, <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/smijenjen-radoncic>, 12/04/2014.
32. Turković, B., „U BiH ima 48,4 posto Bošnjaka, 32,7% Srba i 14,6% Hrvata“, Dnevni avaz, Sarajevo, 10. januar 2014, Internet: <http://www.avaz.ba/vijesti/teme/u-bih-ima-484-posto-bosnjaka-327-posto-srba-i-14-6-posto-hrvata>, 15/04/2014.
33. „Ustav Bosne i Hercegovine“, 1995.
34. „Ustav Federacije BiH“, Sarajevo, 30. mart 1994.
35. Hasić, Nihada, Renner-Smajović, Maja, „Uhapšen Živko Budimir“, Nezavisne novine, Banja Luka, 26. april 2013, Internet, <http://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Uhapsen-Zivko-Budimir-189916.html>, 02/04/2014.
36. „Washington Agreement“, Washington, March 18, 1994, Internet, http://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreement/s/washagree_03011994.pdf, 21/04/2014.

CRISIS IN THE FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA – BETWEEN CIVIL REBELLION AND THE REVISION OF THE POLITICAL SYSTEM

Summary: The multidimensional crisis in the Federation of Bosnia and Herzegovina, entity of Bosnia-Herzegovina with the Bosniak-Croat majority, radicalized earlier this year due to civil protests, and was caused by the political relations between the leading Bosniak and Croat political parties, as well as a bad economic situation. The authors point to the genesis of these crises in the Federation of Bosnia and Herzegovina, the failure of an international community to influence the consolidation of local conditions, as well as the course of the civil uprising in February and March of 2014.

So, the authors conclude that political and economic crisis of this entity will not improve even after upcoming parliamentary elections in Bosnia and Herzegovina, which are scheduled to begin of October.

Key words: Bosnia and Herzegovina, the Federation of Bosnia and Herzegovina, political system, changes to the constitution, civil protests, political crisis, economic crisis, European Union, United States